

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Poenitentionarius

Johannes <de Garlandia>

[Köln], [12. März 1492]

Circa textū dubitatur: Primo quotuplicia sunt opera misericordie [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-293377](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-293377)

Ad quintū dubium respondetur q̄ p̄cedo ⁊ quilibet habens bona iniusta tenetur illa restituere illis ex quibus sunt errorata. vel hereditibus eorum. et si nesciant illi. debent dari pauperibus vel sui ecclesie in tali ciuitate vel villa in qua sunt illa bona male acquisita. ⁊ non solum principales. i. qui p̄ncipaliter iniusta bona acquisierunt tenentur restituere. sed etiam illi qui p̄silium aurilium seu fauorem adhibuerunt. Unde nouem modis aliquis est in culpa illius peccati. p̄ncipaliter t̄n p̄ncipaliter nō p̄miserit illud peccatū. ⁊ dicitur nouem peccata aliena. **Uñ.** Insusio. p̄silium. p̄sensus. palpo. recursus. Participans mutus. non obstans. nō manifestans. **Or** declaratio istius habetur ibi. **Uñ** tibi sit vita ⁊c. **Ad sextum** respondetur. q̄ cum dicitur in textu (castret se luxuriosus) non vult dicere q̄ luxuriosus debet se priuare membris suis. q̄ hoc esset magnū peccatū. sed intendit dicere q̄ aliquis luxuriosus debet caste viuere acsi esset castratus. Item per rancorem intelligit auctor inuidiam inueteratam vel animū seu p̄positum vindicandi lesionem sibi illatam. Item p̄ mestū intelligit auctor hominē turbam vel dolentem. vel fm̄ alios intelligit hominē accidiosum ⁊ tardū in officio diuino. ⁊ hoc satis est p̄sonum littere. **Item** p̄ predonē intelligit q̄ liter hīs bona aliena iniuste. vt p̄do fur latro ⁊c.

nudos. esuriētes. sitiētes. hospitor infirmos. captiuos

Vestio cibo potu. rectū do visito cibo

p̄modū facio dolētib; errātes paup̄ib; debitorib;

Commodo compatior conuerto dono remitto

primos. vt desistat a p̄ccis. do p̄silium q̄dlibet munus

Arguo. supplico. consulo. do quodcūq; talentum

s̄ deuote macero corp⁹. i. bonis. s̄ corp⁹

Flecto genu vigilo ieiuno laboro flagello

paupes icedo nudis pedib; p̄tritoꝝ h̄o p̄ indulgētis

Vestio dura pedes nudos. tero cor. peregrinoꝝ

p̄ntiam ago orōnes p̄ p̄ccis p̄ venia punitur

Peniteo lego ploro precor. caro sic maceratu

In ista parte ostendit auctor que sunt opera misericordie. ⁊ pater sententia in littera ⁊ in expositiōe vltimū dubij

**Circa textū
dubitatur**

Primo quorūplūcia sunt opera misericordie
Secundo que sunt opera misericordie ad que reducuntur omnia in textu posita

Tercio quare dicitur opera misericordie

Quarto an pauperes etiam sciunt an possint facere opera misericordie

Quinto que sit diuersitas inter ieiunantes

Sexto dubitatur de intellectu littere

Ad primū dubiū respondet q̄ duplicia sunt opera misericordie. Nam quedam sunt corporalia. que sc̄z fiunt per subuentōem extrinsecam. Alia sunt sp̄ualia. que sc̄z fiunt p̄ merita bona. que postea dicentur.

Ad secūdū respondetur q̄ opera misericordie corporalia reducunt ad

septem. Primum est uisitatio infirmorum. Secundum est abatio esurientium. Tertium est portio siccitium. Quartum est redemptio captiuorum. Quintum est uisitatio nudorum. Sextum est collectio pauperum peregrinorum. Septimum est sepultura mortuorum. Unde Visito potio cibo redimo rego colligotumbo. Quod opera misericordie spiritualia etiam reducunt ad septem. Primum est delinquenti ignoscere. Secundum est peccantem fraternaliter corrigere. Tertium est ignorantem instruere. Quartum est dubitanti consulere. Quintum est mestum consolari. Sextum est pro salute proximi orare. Septimum est iniuriam sustinere. Unde Corripit ignoscit solatur consulit orat. Sustinet inforinat. qui pius est animo. Vel sic Corripe suade doce dimitte solare fer ora. Ad tertium rñdetur. q̄ duplici de causa dicunt opera misericordie. Prima est. q̄ pcedunt ex misericordia et pietate hoīs. et sunt simpliciter et pure intuitu pietatis et amore dei. Secunda est. q̄ misericordia dei impetrant et deum ad misericordiam puocant. Unde in euangelio Eius rui et dedisti mihi manducare. Et sequitur ad ppositum. Venite ergo benedicti patris mei etc. Ad quartum rñdetur. q̄ pauperes pñt ita tene impetrare misericordiam dei sicut diuites. Unde licet pauper non tenetur. neq̄ etiam ualeat alios vestire et nutrire et hmoi bona opera facere. ad h̄ ideo non tenetur q̄ deficit in medio. scz in bonis rpalib. Unde Ultra posse uiri non uult deus ulla requiri. Secundo licet pauper non possit vestire nudos et nutrire esurientes. Iatis tñ est q̄ habeat bonam uoluntatem. et licet non adimplet opere si non deficeret in rpalib. Et ideo ita tene exercet opera misericordie sicut ille qui opere implet. q̄ deus est inspector cordis. Ad quintum rñdetur. q̄ diuersi homines ppter diuersas causas ieiunant. Unde quidam ieiunant ppter sanitatem ut medici. quidam ppter laudem ut hypocritae. quidam ppter parcitatem ut auari. quidam amore dei ut homines iusti et boni. Unde Ieiunat ficus bonus ut populo videatur. Ieiunat parcus ne res sua diminuat. Ieiunat medicus ne morbus ei dominet. Ieiunat uirgo ut sit formosior. Ieiunat iustus ut iusticias mereatur. Ad sextum rñdetur. q̄ primum opus misericordie est vestire nudos. Unde ppheta Cum uideris nudum operi eum. Item in euangelio Nudus eram et non operuistis me. Secundum opus misericordie s̄m ordinem pñtis textus est portare siccitatem. Tertium est cibare esurientes. Unde ppheta Si esurierit inimicus tuus ciba illum. si sitierit potum da illi. Quartum est dare rectum. i. hospitari pauperes et peregrinos. Unde ppheta Egenos uagosq̄ introduc in domum tuam. Quintum est uisitare infirmos ad solandum eos et ad inducendum eos ad deuotionem. Unde in euangelio Infirmus eram et uisitastis me. Sextum est liberare captiuos. Unde in euangelio In carcere eram et redemistis me. Septimum est accommodare. i. indigentibus dare. Unde psalmista Iustus rota die miseretur et comodat. Octauum est habere compassionem. Unde Job Flebam super eo qui afflictus erat et compatiebar pauperi. Nonum est uertere peccatorem ab errore. Unde Jacobus Qui uerterit peccatorem ab errore uite sue saluabit animam suam a morte. Decimum est donare elemosinam. Unde ppheta. Date elemosinam et omnia uia sine uobis. Abscondite elemosinam in sinu pauperis. et ipse orabit pro uobis ad dominum. Nam sicut aqua extinguunt ignem. sic elemosyna ex deuotione facta extinguit peccata. Unde decimum

est remittere malefactoribus nostris. **U**n' euangelista **D**imitte & dimitte
 mini. **Q**uo decimū est arguere vel fraternaliter corripere delinquentes **U**n'
 sapiens in pabolis. **Q**ui arguunt prauos laudabunt & sup eos veniet be-
 nedictio **D**ecimūterciū est psulere. i. bonū psillum dare primo **D**ecimū
 quartū est supplicare lesis vt dimittant offensionē. **D**ecimūquintū est
 dare quodcuq; talentum. **U**nde dicit **S**i deficiat res da dulcia verba.
Un' **S**i tibi res deficit da verba benigna petenti. **D**ecimūsextū e' flec-
 tere genua causa deuotionis vel humilitatis ad orandū. **D**ecimūsepti-
 mum est vigilare in bonis operibz. scz in rebus diuinis. in orōnibz & in sta-
 dijs **U**n' dicit psalmista. **D**eus deus meus ad te de luce vigilo **D**ecimū
 octauū est ieiunare. & hoc solum debet fieri ppter amorem dei. & non ppter
 alias causas vt dem est in quinto dubio. **D**ecimūnonū est laborare in
 bonis operibz & diuinis **U**n' psalmista **L**aboraui in gemitu meo. lauabo
 per singulas noctes lectū meum &c. **L**abores manū tuaz quia manda-
 cabis &c. **U**icissimū est flagellare corpus. **U**n' psalmista **Q**uonia' ego in
 flagella paratus sum & dolor meus in conspectu tuo semp. **U**icissimūpri-
 mum est vestiri veste dura. **U**n' iohānes baprista habuit vestem de pilis
 cameloz. **J**ob vero habuit sacco & silicium. **U**icissimūsecundū est ire nu-
 dis pedibus **U**n' dominus dixit moysi **T**olle calciamēra de pedibz tuis
 terra em in qua stas sancta est. **U**icissimūterciū est cōtritionem cordis
 habere. & hoc p peccatis. **U**n' psalmista. **S**acrificiū deo spiritus cōtribus
 latus. cor cōtritum & humiliatū deus non despiciet **U**icissimūquartū
 est peregrinari vel ire p indulgentijs q̄ pcedunt ex dei misericordia. **U**n'
 cesimūquintū est penitere. i. penitentia agere. **U**nde ait **J**ohānes bap-
 ristā. **P**enitentia agite. appropinquabit em regnū dei. **U**icissimūsextū
 est legere orōes & seruire deo **U**n' apostolus **S**eruire deo est regnare **U**n'
 cesimūseptimū est plorare **U**nde euāgelista **B**eati qui lugēt. s. amore dei
 qm ipsi cōsolabuntur. **I**tem **J**ob **M**elius est ire ad domū lucrus q̄ ad
 domū conuiuij **U**icissimūoctauū est precari. i. orare pro alijs. & speciall
 pro inimicis. **U**nde xps pendens in cruce sic orauit. **P**ater ignosce illis
 qz nesciunt quid faciunt. **E**t hic est intellectus littere.

His quoq; confessis que sunt iungenda notabis
 manifesta pnia culpa
Publica sit pena. fuerit si publica nota
 .i. si occulta sit .i. magna occulta sit pnia
Si lateat licet enormis. lateat quoq; pena
 delinquit clam pniā agat secrete
Hoc est si peccat occulte. peniteat clam
 qliter petā sacerdos sapiētius
Singula confessor prudentius vt mediteur
 .i. intentio petōris s' peti petm pntētis pnterent
Affectus causa. vicium: persona notentur
 ad deum accelerādi s' seqntia
Ad dominum festinandi sunt hec tibi cause

VI. purgatorij s^e p^{ri}ta infirmitas verecūdia
Ignis purificans. mors. egritudo. ruborq;
tormenti m^gnitudo v^lus casus
Et pene gravitas. 7 consuetudo ruine

s^e p^octis
Hic confitendi modus est satisfaciendi

Finaliter in ista parte auctor ostendit in generali quō imponēda sit pe-
nitentia dicens. q^o postq^u facta est confessio de omnib^{us} peccatis predictis
tunc confessor notare debet penitentia quam velit iniungere. Nam si pec-
catū fuerit publicum penitentia erit publica. 7 sic peccatū fuerit secretum
penitentia debet esse secreta. Et vt confessor possit omnia tene 7 prudēter
meditari debet notare affectū penitētis. causam peccati. ipsum vicium 7
p^{er}sonam penitentis. Dicit vltra. q^o ista que sequunt^{ur} faciunt aliquē festina-
re ad d^{omi}ni. scz ignis purgatorij. mors propria. egritudo. verecūdia. grau-
tas pene. 7 consuetudo peccandi

Primo quare pro peccato secreto nō debet imponi
publica penitentia

Secundo quare affectus causa vicium 7 p^{er}sona cō-
fidentis debent notari

Tercio quō intelligenda sit illa l^{it}ra (Ad d^{omi}ni)

Quarto quare 7 p^{ro}pter quid sit purgatorij

Quinto vtrum pena purgatorij sit grauissima

Sexto vtrum pena purgatorij agit in animā. 7 vtrum
anima p^{er} ipsum purgatur

Circa istum
textū dubitat

Ad primum dubium respondetur. q^o si peccatum fuerit secretum nō de-
bet sibi imponi publica penitentia. nam sancta mater ecclesia nunq^u scan-
dalizat aliquem nisi scandalizatus fuerit. Et pro peccato publico debet
publica imponi penitentia. Ad secundū respondetur. q^o sacerdos primo
debet attendere affectus penitentis. id est contritionē 7 dolorem de pecca-
tis. amorem dei 7 preceptor^{um} eius. intentionē abstinēdi de cetero a pecca-
tis. fidem catholicā ipsius. 7 alia huiusmodi. quia s^{ec}undū exigentiā istorum
maior vel minor debet imponi penitentia. Secūdo debet confessor notare
causam peccati. scz an sit factum ex ignorantia vel impotētia vel ex praua
voluntate aut ex consilio. vel ex alijs h^uimōi circūstantijs. Tercio debet at-
tendere vicium. videlicet an sit veniale an mortale cum eor^{um} circūstantijs
Quarto debet attendere p^{er}sonam penitentis. scz vtrum sit secularis vel re-
ligiosus. aut in ordinib^{us} constitutus vel non. an sit vir vel mulier. vtrum sit
liter vel seruus. an diues vel pauper. an senex vel iuuenis. an sapiens vel
stultus. 7 sic de alijs h^uimōi circūstantijs. quia s^{ec}undū diuersitatem istor^{um} penitē-
tia debet variari s^{ec}undū iudicium discreti ac sapientis confessoris. Ad t^{er}-
cium respondetur. q^o ille textus (Ad dominū festinandū 7c.) potest duplici-
ter intelligi. Primo sic. scz q^o illa que ponunt^{ur} in littera sunt cause festinan-
di ad dominū. id est confitendi peccata 7 agēdi penitentia 7 disponēdi
se ad x^pum venire. Alio modo potest intelligi q^o illa que ponunt^{ur} in lit-
tera scz ignis purgatorij mors egritudo 7c. sunt cause festinandū ad d^{omi}ni
id est post mortem citius veniēdi ad x^pum.